ਨਾਇਕ ਬਿੰਬ

ਕੇ. ਐਲ. ਸਹਿਗਲ

* ਜਨਮ ਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ: ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ ਸਹਿਗਲ ਦਾ ਜਨਮ 1904 ਈ. ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਅਮਰ ਚੰਦ ਸਹਿਗਲ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕੇਸਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ।

* ਰਾਮਲੀਲ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟ: ਜਦੋਂ ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ 10 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ ਦੁਸਹਿਰੇ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ 'ਉੱਤੇ ਰਾਮ ਲੀਲ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਸੀਤਾ ਦਾ ਪਾਰਟ ਕੀਤਾ। ਰਾਮ ਲੀਲ੍ਹਾ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਜਸ਼ਨ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਉਹ ਉਸਦੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਹਿਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੀ।

* ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ: ਸਹਿਗਲ ਨੇ ਹਰ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ। 1928 ਵਿੱਚ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਲੱਭਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਆਇਆ ਤੇ ਇੱਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਆਏ ਆਪਣੇ ਦੋ ਬੇਲੀਆਂ ਸਈਅਦ ਸਲਾਮ ਅਤੇ ਸਈਅਦ ਸ਼ਾਕਰ ਨਾਲ ਠਹਿਰਨ ਲੱਗਾ। ਉੱਥੋਂ ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਾ ਆਉਣ ਲਈ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ।

* ਨੌਕਰੀ: ਸਹਿਗਲ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸਿਟੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ

ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਖਾਸ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਤੁਰ ਗਏ ਬਾਦ, ਉਹ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਵਿੱਚ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਸਟਰ ਸੀ, ਜੋ ਸਫ਼ਰ ਨਾਲ ਉਸ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਲੰਘੀਆਂ ਸਨ ਰੇਲੀਆਂ ਪਟੜੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਬੀ ਦੇਣ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਬਣ ਗਿਆ, ਪਰ ਪਟੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵਕਤ ਸਿਰ ਚਾਬੀ ਨਾ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਰੈਮਿੰਗਟਨ ਟਾਈਪ ਰਾਈਟਰ ਕੰਪਨੀ (ਸ਼ਿਮਲਾ) ਵਿੱਚ ਸੇਲਜ਼ਮੈਨ ਲੱਗ ਗਿਆ।

* **ਕਲਕੱਤੇ ਜਾਣਾ:** ਇੱਕ ਮਹਿਫ਼ਲ ਵਿੱਚ ਨਿਊ ਥੀਏਟਰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਪ੍ਰਾਈਟਰ ਬੀ. ਐਨ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਦਾ ਗਾਣਾ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਲਕੱਤੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸਹਿਗਲ ਕਲਕੱਤੇ ਪੁੱਜਾ ਤੇ ਨਿਊ ਥੀਏਟਰਜ਼ ਫ਼ਿਲਮ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ 'ਸਹਿਗਲ ਕਸ਼ਮੀਰੀ' ਰੱਖਿਆ। ਉਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫ਼ਿਲਮ ਸੀ 'ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਆਂਸੂ'। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ 'ਸੁਬਾਹ ਦਾ ਸਿਤਾਰਾ' ਅਤੇ 'ਜ਼ਿੰਦਾ ਲਾਸ਼' ਬਣੀਆਂ। 'ਚੰਡੀਦਾਸ' ਫ਼ਿਲਮ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। 1935 ਵਿੱਚ ਫ਼ਿਲਮ 'ਦੇਵਦਾਸ' ਨੇ ਸਹਿਗਲ ਨੂੰ ਸੁਪਰ ਸਟਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

* **ਸਹਿਗਲ ਦੀ ਗਾਇਕੀ:** 1938 ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਗਾਇਆ। ਆਪਣੀਆਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਕਬੂਲ ਗੀਤ, ਭਜਨ ਤੇ ਗਜ਼ਲਾਂ ਗਾਈਆਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਟੇਪਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤਿੰਨ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਹਿਗਲ ਇੰਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਅੰਤਰੇ ਦੇ ਬਦਲਵੇਂ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਲ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਹੋਈ ਤਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਮੌਲਿਕਪਨ ਭਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

* **ਗਲੇ ਦਾ ਵੈਰੀ:** ਸਹਿਗਲ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਅਚਾਰ, ਚਟਣੀਆਂ, ਸਿਰਕਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸੀ। ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭੁੰਨਿਆ ਗੋਸ਼ਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਪਕੌੜੇ ਖਾਂਦਾ ਤੇ ਬਰਫ਼ ਵਾਲਾ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦਾ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਉਸਦਾ ਗਲਾ ਖ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸਗੋਂ ਉਮਰ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਰੀਲੀ ਤੇ ਦਰਦਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ।

* **ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਰਾਗ:** ਸਹਿਗਲ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ ਰਾਗ ਭੈਰਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਭੈਰਵੀ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਗ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਟੋਡੀ, ਕਾਫ਼ੀ, ਭੀਮ, ਪਲਾਸੀ, ਆਸਾਵਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਰਸ ਹੈ। ਨਿਊ ਥੀਏਟਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਹਿਗਲ ਦੀ ਹਰ ਫ਼ਿਲਮ ਹਿੱਟ ਹੋਈ। ਕਈ ਲੋਕ ਸਹਿਗਲ ਨੂੰ ਤਾਅਨੇ ਨਾਲ 'ਭੈਰਵੀ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਗਵੱਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸ਼ੁਭ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ।

* **ਬੇਵਸੀ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤ ਦੀ ਖ਼ਰਾਬੀ:** ਨਿਊ ਥੀਏਟਰਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਹਿਗਲ ਨੂੰ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤਨਖ਼ਾਹ ਤੇ ਚਾਰ ਸੌ ਰੁਪਇਆ ਟੈਕਸੀ ਲਈ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਬੀ. ਐਨ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੀਣ ਖਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਪੀਣਵਾਲੇ ਦੇ ਫ਼ਿਲਮ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਸਟੂਡੀਓ ਦੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਲਾਈਟਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਸੈੱਟ ਉੱਤੇ ਥੱਕ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਫ਼ਿਲਮ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਟੀਕੇ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਉਸਦੀ ਸਿਹਤ ਖ਼ਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਗਈ, ਜਿਗਰ ਵੱਧ ਗਿਆ ਤੇ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨਿਤਾਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

*ਬੀਮਾਰ ਹੋਣਾ ਤੇ ਦੇਹਾਂਤ: 1956 ਦੇ ਦਸੰਬਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਤਾਜ਼ਾਦਮ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ 18 ਜਨਵਰੀ, 1957 ਨੂੰ ਉਹ ਇੱਥੇ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਉੱਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਹ ਗਾਣਾ ਸੋਗ ਮਨਾਉਂਦਿਆਂ ਰਿਹਾ, 'ਅਬ ਜੀ ਕੇ ਕਿਆ ਕਰੇਂਗੇ